

teko, da se stikajo njih konci, toda kaj je ritem, v čem se poezija loči od proze, ni umel in nikogar ni imel, ki bi mu to pojasnil. A v srcu je klicalo, priganjalo, da najzapoje tudi kaj svojega... Pa kaj? Ni bilo še vsebine. Takrat pa se je nekemu prijatelju tri večere zapored sanjalo nekaj čudnega; povedal je sanje Koljčovu, ki ga je dogodek pretresel in odločil njegovo pesniško zvanje, kajti zložil je — prvo pesem „Tri videnja“, ki jo je pozneje, seveda, zavrgel. Odslej ga ni več zanimala proza, čital je le stihe in zlagal svoje tako, da je čisto mehanično posnemal svoje vzore. Silno rad bi bil izvedel sodbo kakega kritika, so-li njegovi stihii kaj vredni ali ne. Toda kje ga najti? Šel je k starinarju knjigotržcu; ta prodaja knjige, gotovo je učen mož, si je mislil. Pokaže mu torej svoje stihe; knjigotržec bere in zmaguje z glavo. Pove mu, da se mu zde verzi slabi, a da je premalo učen, da bi mu mogel povedati tudi razlog, zakaj so slabi. Dal pa mu je v roke „rusko prozodijo“ (nauk o stihotvorstvu), čes da se iz nje v tem dobro pouči. Neizrečeno blažen je hitel Koljčov domov! Imel je v roki tisti tajni ključ, ki mu odpre vrata v dom poezije!

Tedaj je bil star 17 let; vse zmožnosti duha in srca so bile po tolikem tavanju pripravljene, da bi začele delovati in ustvarjati, manjkalo je le še zadnjega poziva! In tudi ta je prišel. V očetovo hišo je prišla tedaj siromašna nevoljnica (hčerka kmeta-tlačana), Koljčovu sorodna duša; zaželel si jo je za nevesto. A bogatemu očetu-trgovcu ta izvolitev ni bila všeč. Kaj stori? Sina odpravi v stepto, siroto-nevoljnico pa medtem proda nekemu posestniku ob Donu, kjer so jo prisilili, da se je omožila z nekim kozakom: kmalu pa je umrla. Koljčov se vrne; ko nevoljnica ne najde, spozna takoj, kaj se je zgodilo... V silni bolesti smrtno zboli. Ko je ozdravel, je zajahal v stepto, preobrnil vsak kotichek in njej, razposlal sle na vse strani — zaman! Počasi se je potolažil; v poeziji je našel tolažbo. Postal je ruski Burns!¹ Umrl je leta 1842.²

Čemu sem Vam tako obširno pripovedoval mladost ruskega pesnika? Najbrže ste že uganili. Uredništvo „Dom in Sveta“ je dobilo od več mladih pesnikov prve poizkuse;

¹ Burns, pesnik-kmet, je povzdignil narodno pesem angleško do največje umetniške dovršenosti. Njegova je n. pr. ona znana: *My heart's in the Highland, my heart is not here*...

² Prim. Ruska Antologija 1901 in Zora 1908 (Iv. Mazovec), kjer so prevedene nekatere najlepših pesmi njegovih.

vsak bi pa rad hitro izvedel sodbo o njih. A jaz si je ne upam izreči takoj. Naj ostanejo nežne ptičice zaprte en mesec ali dva v kletki mojega pisalnika! Upam, da slovenskemu slovstvu s tem ne bom preveč škodoval, kajti Koljčov me uči: pesnik, če je res pesnik po milosti božji, si pripori prej ali slej to priznanje, pa naj je okolica še tako sovražna ali nebrižna, naj ga še tako zatira ali prezira! Zatorej pogum! Čim več zaprek, tem lepša zmaga!

Obenem bi Vas, mladi prijatelji, v teh-le literarnih pogovorih rad privedel do samospoznanja. Že pri Koljčovu vidimo nekatere nedvomne znake rojenega pesnika: ljubezen do pravljic v prvi dobi in zgodnje teženje, samoraslo kaj enakega ustvariti. Ali se je to javljalo tudi na Tebi v prvih letih razvijajočega se duha? O drugih znakih bomo še govorili, tudi o tistem neposrednjem pozivu, ki udari v pripravljeno delavnico pesnikovo kot strela v smodnišnico — mora-li biti poziv vselej nesrečna ljubezen, ali pa je morda kakšen drug silen dogodek?

Dobil si odgovor, upam, pa tudi Ti, bistrooki dečko, ki si prišel nedavno ves razburjen k meni, rekoč: „Gospod, učite me stihotvorstva! Vso Ljubljano sem obšel, išoč slovenske poetike, a nimajo je nikjer!“ Potolaži se! Tvoji gg. profesorji Ti bodo v slovenskih urah kmalu obširno in točno razlagali slovensko prozodijo, gotovo bolje, kakor pa jo je mogel oni starinar v Voronježu Alekseju Vasiljeviču Koljčovu.

In slednjič mislim, da tiči v tej moji drobtini vsaj nekaj odgovora, za prvo silo, tudi Vam, g. A. iz H. pri Celovcu: Vaša pisava kaže, da je Vaša roka vajena težkih, kmetijskih del; tudi slovica in pravopis Vam delata težave in ritmika Vam je še globoka skrivnost; toda kaj se ni godilo tako tudi Koljčovu? Bodite brez skrbi: brezdvomno doženemo, ste-li umetno-naroden pesnik ali ne.

Končno naj pripomnim, da so se čuli odločni glasovi, čes: Čemu se ukvarjati z mladimi začetniki, zlasti s pesniki? Saj jih imamo itak preveč! — Povem Vam, da sem jaz nasprotnega mnenja; globoko vero imam v pristno poezijo in vem, da ima že od Tirtajevih časov sem pesništvo silen vpliv na razvoj naroda. Kaj je n. pr. učinil en sem Béranger s svojimi liričnimi pesmimi (zlà) na Francoskem! Ves narod jih je pel, kajti vzete so mu bile iz srca in z jezika. Zato, mladi literatje, bomo tudi mi izkušali modrovati o bistvu poezije, o sreči in nesreči, uspehih in neuspehih poetov.

(Dalje.)

Dr. J. Debevec.

To in ono.

Sedemdesetletnica prof. Pleteršnika.

Dne 3. decembra l. 1910. je obhajal prof. Pleteršnik — rojen je bil l. 1840. v Pišecih blizu Brežic — sedemdesetletnico rojstva v svoji tihii, učenjaški sobi na Franca Jožefa cesti. Kaj nam je dal Pleteršnik, ve vsakdo, komur je lepota slovensčine na srcu. Deloval je leposlovno in znanstveno, zlasti pa zbral in uredil veliki slovensko-nemški slovar, najlepšo in najzanimivejšo knjigo, kar jih imamo Slovenci, neizčrpan in skoro neizčrpiljiv zaklad jezikovne lepote. Kako visoko ga je cenil in kako pridno rabil naš rajni Medved, je znano in razvidno tudi iz „Poeziji“.

O svojem delu nam je na naše vprašanje govoril prof. Pleteršnik tako:

„Škof Pogačar je bil nevoljen, da Levstik ni končal naloženega dela, in se je baje izrazil nasproti svojemu tedanjemu kaplanu Koblarju, da bo uredniško mesto razpisal in ga podelil prvemu, ki se oglasi. Tedaj sem na prigovarjanje g. Koblarja prevzel delo jaz. — Urejeval sem besednjak od l. 1882. do 1895. Pravopis sem sam enotno priredil; posve-toval sem se prej s P. Škrabcem, toda on je hotel, da sprejem njegov pravopis, k čemur se nisem mogel odločiti. Pravopis, ki sem ga sprejel v besednjak, je bil tedaj splošno v rabi in je sestavljen po vzorcih Miklošiča. Če se mi zdi še danes pravilen, bi radi vedeli? Zdi se mi, da je. Glavna preporna točka je pravzaprav samo vprašanje, ali naj pišemo -avec ali -alec, in jaz sem še vedno mnenja, da je -avec pravilnejši. Pisati -alec je posnemanje Hrvatov

in še celo ti imajo nekatera nomina agentis na -avac, n. pr. skakavac. Ogrski Slovenci imajo -avec. Včasih bi -alec utegnil biti pravilen, n. pr. tkalec, a to je edini slučaj, kolikor se spominjam. Obliko -avec potrjuje staroslovensčina, ki pravi davec, ne dalec. Katera oblika bo zmagala, vprašate? Nekoč sva se prepirala z rajnim Levstikom pred šenklavsko cerkvijo, ali naj pišemo -avec ali -alec; slednjič je zamahnil na svoj odločni način in zaklical: „Nič! Jaz bom pisal -alec!“ Tudi meni se danes zdi, da bo -alec močnejši. Kaj hočete contra torrentem? Usus tyrannus! Da, pritrdim Vam, da bi Levčev pravopis lahko postal pod-

MAKS PLETERŠNIK

laga enotnega in šolskoobveznega pravopisa. Pa bo težko. Ko bi se Levec le ne bil doteknil izgovarjave, ki v pravopisu niti ne spada in je vzbudila toliko nepotrebne hrupa! Toda mi Slovenci smo jezikosloven narod, slovničarjenje nam je prešlo v meso in kri. A marsikaj se bo vendar izravnalo samoposebi.“

Ko smo se poslovili in izrazili upanje, da bomo praznovali tudi osemdesetletnico, se je gospod profesor nasmehnul, mirno zamahnil z roko ter dejal: „Bog ne daj!“ — Mi iz vsega srca želimo, da bi se mu ta želja ne izpolnila in da bi mu še večkrat mogli vdano čestitati, kot mu čestitamo danes.

I. C.

Jubilejna umetniška razstava.

Osemdeset let slovenske upodabljajoče umetnosti naj bi prikazala razstava v Jakopičevem paviljonu. Čudno je to: pri nas je g. Jakopič zbral in uredil zgodovino slikarstva, preden smo imeli napisan količkaj točen in obširen obris našega slikarskega razvoja. Šele v najnovjšem času smo dobili nekaj temeljitejših znanstveno zanesljivih monografij iz umetnostne zgodovine, drugi viri tečejo jako skopo. Energičen umetnik pa je segel dalje, kot je njegova dolžnost, si zbral material, ki bo znatno oprl tudi znanstvenika. To je nekoliko nenavadno, a dokazuje, da je stremljenje g. Jako-

piča popolnoma resno in realno. On ni le sezidal slovenski upodabljajoči umetnosti razstavnega paviljona, ki je skromen, a je nujen pogoj umetnostnega razvoja, ter zbral okrog svoje osebe strokovno neorganiziranih umetnikov, temveč prevzel tudi težko delo, da poišče in uredi v retrospektivno razstavo razstresene slike zadnjih osemdeset let. Zato zasluži toplo in iskreno zahvalo. —

Precej tesno omejeni paviljon je za to razstavo okusno prirejen in kolikor mogoče dobro porabljen. Kljub velikemu številu slik se stene ne vidijo preobtežene; zlasti glavna dvorana učinkuje zelo mirno, dasi reprezentira z nekaterimi izjemami precej natančno ves razvoj od Langusa do Ažbeta. V tem in po sosednjih manjših prostorih so razvrščene — manj pregledno, kot bi bilo želeli, toda po krivdi prostora in materiala, ne urejevalca — različne slikarske šole. Najprej Lajce rjevi učenci, dekadenti dekadentne umetnosti baroka. Med temi si je priboril največ imena Langus, zadnji baročni slikar Kranjske, ki je postal novo, a manj sijajno žarišče slovenskega slikarstva; njegova šola in zlasti on sam sta na razstavi krepko zastopana. Poleg Langusove šole in neuplivano od njega gre dekorativno in zgodovinsko slikarstvo, ki ga zastopata zlasti von Kurz-Goldenstein in pl. Künl. — Novi, živi čas se pa začneja šele z Janezom Wolfom (1825—1884), ki se je, opojen od romantičnih teženj (prim. Steskov članek lanskega „Dom in Sveta“), vrgel z vso silo in vsem upanjem svoje temperamentne narave na delo. Njegovo delo je važno že samoposebi, a pomembno je zlasti zaradi krepkega impulza, ki ga je dobilo od njega slovensko slikarstvo, zaradi vzgoje mlajšega naraščaja. Wolf je — seveda — na razstavi slabo zastopan, a vendar primeroma dobro karakteriziran, ker je gospod Jakopič nabral vse gradivo, v kolikor mu je bilo dostopno. Neposredno pod njegovim vplivom sta bila obadva brata Šubica, zlasti Janez, ki je romantik v slednji svoji misli in v vsaki sliki. V Juriju že ni več romantiške čistokrvnosti, realistična doba se je urno bližala. (Izredna zasluga gospoda Jakopiča je, da je zbral nekaj — ne vseh? — slik Jožefa Petkovška, ki je izredno zanimiva prikazen ob početku našega realizma kakor po svoji tehniki, tako tudi po svoji umetnostni tendenci. Petkovšek bi na vsak način zaslužil življenjepisca in kritika. Natančneje o njem govoriti nam tu ni mogoče, kakor nam je tudi sicer prostor zelo omejen.)

Prvotna romantika je bila po svoji formi še klacistična, toda v njej je živelo seme moderne umetnosti. Impresionizem (ki je postavil načelo, da mora slika predstavljati splošni vtis predmeta, ne posameznosti, ki jih je zaznati šele pri natančnejšem opažanju) in plenerizem (ki je zavrgel umetno razsvetljavo atelieja ter se zatekel k svobodni luči neba) sta se čisto logično razvila iz romantičnega poudarjanja osebnega čustvovanja. Začetnik naše moderne šole je Ažbe, ki ima na razstavi več manjših slik, deloma še iz realistične dobe, ter veliko „Pevsko vajo“, ki že rešuje nove naloge.

In sedaj naši najmlajši, še živeči! Teh je na razstavi odločno premalo. Morali bi biti krepkeje poudarjeni, da bi bilo primerjanje lažje in zanimivejše. R. Jakopič je razstavil veliko — še ne popolnoma dodelano — oljnato sliko. Jakopič je v našem slikarstvu to, kar je Ivan Cankar v slovu. Kakor bi Ivan Cankar žrtvoval resničnost in doslednost za lepo besedo in zvoneč stavek, tako je Jakopiču ubranost barev vrhovni zakon, kateremu se mora vse drugo umekniti. In v barvi je resnično mojster; spretnejšega kolorista od njega nimamo. — Jama ima več manjših slik, ki bodo med modernimi občinstvu najbolj ugajale. Dasi ni to niti oddaleč zanesljiv kriterij lepote, se mora reči, da je Jama poleg Ja-